

Voorbij de grens

‘Ethische debatten over de dood zijn plots weer springlevend.’ photoshot

Het viel op deze week: abortus en euthanasie verdelen opnieuw. Dat hadden we al lang niet meer gezien. Maar in de politiek zijn de levensbeschouwelijke tegenstellingen nooit helemaal verdwenen, schrijft **Dave Sinardet**.

De breuklijn die maar niet verdwijnt

DAVE SINARDET

is professor politieke wetenschappen (VUB). In 'Voorbij de grens' buigt hij zich maandelijks over de staat van de naties.

Er hangt dezer dagen een 'intense vibe' in de Melsensstraat. De debatten rond ethische thema's in de Kamer brengen in het hoofdkwartier van Open VLD een euforische stemming teweeg, als we mogen afgaan op een tweet van Kempens gemeenteraadslid Lieselotte Thys. 'Dit is wie wij zijn als partij, dit is onze kern, daar moeten we terug naartoe, dit is ons liberalisme', voegt ze eraan toe. Hashtag zelfbeschikking.

Wellicht beleven ze het niet allemaal even sterk, maar dat de liberalen vol overtuiging en *goesting* progressieve wetswijzigingen rond abortus en euthanasie willen doorduwen, mag wel duidelijk zijn.

Aan de reacties op de tweet van Thys te zien, is de intensiteit niet minder groot bij heel wat tegenstanders. N-VA-Kamerlid Sophie De Wit ziet de Open VLD-slogan veranderen in 'Gewoon do(d)en', net zoals haar partijgenoot en nationaal secretaris Louis Ide: 'Het is precies of Open VLD iedereen rap dood wil.' Ook van CD&V krijgt de liberale ijver forse tegenwind. De favoriet in de voorzittersrace, Joachim Coens, verklaarde gisteren dat er een fundamenteel probleem ontstaat voor de regeringsvorming als de Kamer de wetsvoorstellen rond abortus en euthanasie zou stemmen.

Teletijdmachine

De christendemocraten hebben altijd geprobeerd om stemmingen over levensbeschouwelijke kwesties via de regering te blokkeren

Opmerkelijk toch. Ethische debatten over de dood zijn plots weer springlevend. Op sociale media veroorzaken ze het soort polarisatie dat normaal alleen is weggelegd voor discussies waarbij de islam valt te betrekken. En ze worden zelfs tot inzet gemaakt van de federale regeringsvorming.

Het is alsof een teletijdmachine ons een paar decennia terug in de tijd katapulteert, toen debatten als euthanasie, abortus en homorechten tot hoogoplopende passies en diepe verdeeldheid leidden. Toen de strijd tussen katholieken en vrijzinnigen een van de centrale breuklijnen in de Belgische politiek vormde.

Was die levensbeschouwelijke polarisering dan niet volledig weggedeemsterd? In de samenleving grotendeels wel: van de maatschappelijke segregatie van de verzuiling zijn alleen nog de structuren overgebleven. Nog maar weinig kiezers baseren hun stemkeuze op ethische kwesties die al lang geen thema meer zijn in verkiezingscampagnes. Maar politiek is de levensbeschouwelijke breuklijn veeleer terug van nooit weggeweest. Onder de radar bleef ze aanwezig.

Zo zijn er binnen partijen als Vlaams Belang, de N-VA, CD&V en CDH best wat mensen te vinden die zich politiek wel hebben neergelegd bij de maatschappelijke consensus rond de legalisering van abortus en euthanasie, maar die er zelf nog steeds geen voorstander van zijn. In zeer rechtse kringen worden bepaalde verworvenheden zelfs langzaam maar zeker weer in vraag gesteld. Terwijl de paars-groene partijen net verdere stappen willen zetten in de liberalisering.

Kans voor de liberalen

Nu het parlement 'vrij' is, wordt die tegenstelling plots zeer zichtbaar, maar binnen regeringen heeft ze de voorbije jaren altijd een rol gespeeld. Zo werd in de regering-Michel afgesproken dat er geen wisselmeerderheden mochten plaatsvinden rond ethische thema's. Het abortusdossier werd door premier Michel naar de regeringstafel getrokken: omdat CD&V en de N-VA op de rem stonden, leidde dat maar tot een beperkte aanpassing, ondanks de sterke druk die de MR voelde. Het debat rond de totale depenalisering leefde immers sterk in de Franstalige media.

De liberalen beseften opnieuw dat ze alleen ethische vooruitgang kunnen boeken in periodes waarin de progressieve meerderheid in het parlement kan spelen. En dat kan alleen als er geen regeringsdiscipline is. Zoals nu. Of zoals in 2014, toen de verkiezingen voor de deur stonden en de regering-Di Rupo niet meer echt kon vallen. Toen werd de uitbreiding van euthanasie naar minderjarigen goedgekeurd, dik tegen de zin van de christendemocraten. Vandaar dat CD&V een herhaling van dat scenario wilde uitsluiten bij de vorming van de regering-Michel.

Altijd al hebben christendemocraten geprobeerd om stemmingen over levensbeschouwelijke kwesties via de regering te blokkeren. Zelfs de historische uitzondering op die regel – de stemming van de legalisering van abortus in 1990 – kwam er alleen omdat de CVP bij de vorming van de regering-Martens VIII bakzeil had gehaald in dat dossier. En dat was dan weer omdat de maatschappelijke druk te groot was geworden. Veelzeggend is dat zelfs in die context initieel nog zes maanden tijd was uitgetrokken om een regeringscompromis te vinden. Maar dat lukte niet. Het parlement in deze zaak ‘vrij laten’ was uiteindelijk vooral een manier voor de CVP om de legalisering van abortus, die ze tijdens de regeringsvorming de facto had toegegeven, niet te moeten steunen in het parlement. Dat mislukte grandioos door de weigering van koning Boudewijn om de wet te bekrachtigen. Uiteindelijk moest de ministerraad dat doen, inclusief christendemocraten.

Vlaamse ChristenUnie?

Joachim Coens lijkt zich nu ook in te schrijven in die christendemocratische traditie: via de hefboom van regeringsdeelname de progressieve meerderheid omzeilen die in het parlement structureel bestaat rond ethische thema's. Dat is politiek logisch, net zoals het begrijpelijk is dat een kandidaat-voorzitter probeert zich rond onderwerpen te profileren die bij een deel van de partijleden nog steeds een gevoelige snaar raken. Al is de vraag of CD&V nog sterk genoeg staat in de regeringsonderhandelingen. En of Coens stilaan niet de indruk dreigt te wekken dat hij een Vlaamse versie van de Nederlandse christelijk-conservatieve nichepartij ChristenUnie wil gaan leiden.

Dat er polarisatie ontstaat tussen christendemocraten en liberalen rond ethische thema's mag alleszins niet verbazen: hun partijen zijn in de negentiende eeuw gevormd rond de breuklijn tussen katholieken en vrijzinnigen. Opmerkelijker is dat je een bredere blokvorming begint te zien. Aan progressieve kant is dat niet verrassend: socialisten en groenen zijn ook steeds voorvechters geweest van ethisch liberale wetgeving. Iets nieuwer is dat de N-VA zich steeds explicieter aan de conservatieve kant van de tweedeling lijkt te positioneren. Nog maar vijf jaar geleden waren het Kamerleden van de N-VA die een meerderheid leverden voor de uitbreiding van euthanasie naar minderjarigen, een wetgeving die veel conservatieven in binnen- en buitenland in het verkeerde keelgat schoot. Intussen lijkt de conservatieve strekking binnen de N-VA meer gewicht te hebben gekregen, ook omdat meer uitgesproken progressieve trekkers, zoals Elke Sleurs, op de achtergrond verdwenen.

De levensbeschouwelijke breuklijn mag dan al lang niet meer de maatschappelijk kracht bezitten om hevige passies te doen heropflakkeren, politiek is ze duidelijk nog sterk genoeg om 'intense vibes' op te wekken. Wie weet worden die zelfs voldoende intens om te helpen een regeringsploeg te smeden.